

पंकज महाविद्यालय, चोपडा

जि. जळगांव.

-: प्रमाणपत्र :-

प्रमाणित करण्यात येते की,

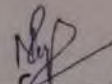
श्री / कु. / सौ. ~~बोरला हिना धाव्या~~

वर्ग :- एफ.वाय.बी.ए.

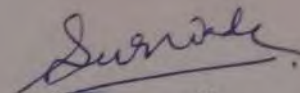
क्रमांक :- 94

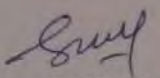
शैक्षणिक वर्ष :- 2017-2018

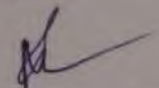
या विद्यार्थी / विद्यार्थीनीने उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाने ठरवून दिलेल्या नियमानुसार "पर्यावरण अभ्यास" या विषयातील प्रात्यक्षिके समाधानकारकरित्या पूर्ण केलेली आहेत.

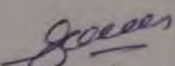

अंतर्गत परीक्षक

बहिस्थ परीक्षक

विषय प्राध्यापक

विभाग प्रमुख

प्राचार्य
प्राचार्य

पंकज महाविद्यालय, चोपडा
पिन ४२५९०७ जि. जळगांव

अनुक्रमिका

क्र. संकाय नाव दिनांक

1 प्रस्तावना

2 जनावरावस्था

3 कसपती व त्यांचे प्रकार

4 किटक व किटकाचे प्रकार

5 प्राणी व प्राण्यांचे प्रकार

6 पक्षी व पक्षींचे प्रकार

7 निष्कर्ष

परतवना

* परतवना :-

आपल्याला या प्रकल्पा मध्ये जैववैविध्यता आणि विविध प्राण्य विषया व प्राण्यांचे प्रकार आणि वनस्पती व वनस्पतीचे प्रकार कोणती वनस्पती कोणत्या वातावरणात वाढते कोणत्या तरेत मध्ये त्या त्या वनस्पती मध्ये बदल होत. उत्तम या विषया आपल्याला माहिती पाहावयाचे आहे.

याच बरोबर आपल्याला आपल्या पुण्यांचे प्रकार आणि प्रेश्याचे जिवन परधतीन विषया माहिती पाहावयाची आहे आणि या बरोबर आवश्यक असणारा धटक म्हणजे किटल आपल्या या वातावरणा मध्ये किंवा या क्षण मध्ये अनेक प्रकारचे किटक असतात. आपल्याला या किटका विषया जाण्यार करावयाचे आहे व या प्रकल्पा मध्ये माझी माहिती वनस्पती आणि पुष्पी आणि हे किटक साय विविध प्रकाराविषया माहिती जाणुण घेणार आहोत. काही वनस्पती त्या पाण्या मध्ये अस्तित्तर तर काही वादर आणि पाणी साठी साठी किटकाचे काही प्रकार व पाण्या मध्ये आढळण येत.

आपल्याला सर्व साधारणपणे कोणत्या नाक्यातील पारसामधील जैववैविध्यता विषया आणि वरील धटका विषया या प्रकल्पा मध्ये माहिती जाण्यारवार आहोत.

जेवविविधता :-

सजीव मध्ये आपल्याला जी विविधता
द्वितीय जेवविविधता असते म्हणतात.

दुर्घा कल्पना करा की एखाद्या परिसंस्थेत
जगाव्यासाठी जास्त पाणी लागणाऱ्या एकाच जातीच्या
वनस्पती आहेत. जर काही वर्षे पाऊस कमी पडला
तर त्या परिसंस्थेत काय होईल? त्यातील वयची
वनस्पती किंवा सर्वच वनस्पती उरतात. त्याच्यावर
जगाव्यार अन्नसाधकालास इतर प्राणिनां मरणास
परिसंस्था पूर्णपणे कोलमडून पडत नाहीत पण
त्या परिसंस्थेत इतर जातीच्या वनस्पती असतील
तर त्यातल्या काही दुर्कालाशी सामना करणे
शक्यता त्यामुळे परिसंस्थेवर जरी दुर्कालाच्या
परिणामांवाला उभारता तरी तो पूर्णपणे कोलम
मडून पडत नाही.

सजीवामध्ये आपल्याला जीवविविधता
दिसते द्वितीय जेवविविधता असते म्हणतात.
जेवविविधता ही पातळ्यांवर दिसते जैववैविध्य
विविधता सर्व मानव हे जगाव्या मध्ये
हाच भावामध्ये एक सारखा असत पण
त्यांच्या मध्ये विविधता असते.

पारिभाषिकी :-

सर्व मानव हे एकाच जातीयिक
आहेत. निरक्षरता कमी तर सर्व मानवसमूह
जशी सर्व साधारण पणे साम्य असते तरी
प्रत्येक मनुष्य हा इतरांपेक्षा वेगळा असल्याचे
आढळते कारण प्रत्येकाचा गुण वैशिष्ट्ये वेदान
कारणाने वेगळेपणाचे संच वेगळे असते.

याचाच जनुकिय वैविध्य असं म्हणतात.

दुसरी पातळी :- ज्या जैववैविध्यतेच्या दुसरी पातळीत पारिवर्तन दिसून येते कोणत्याही परिवर्तन निराकरण प्रक्रियांच्या प्रजातींचे सजीव राहणे असतात. प्रजातींच्या या वैविध्याचा प्रजाती वैविध्यता असं म्हणतात. आपल्यामा जैववैविध्यतेच्या तिसरी पातळी मध्ये एकूण मांडी उभारू.

तिसरी पातळी :- जैववैविध्यतेच्या तिसरी पातळी एकूण मांडी विस्तृत क्षेत्र किंवा संकुल अर्थाचा असतो. ज्या विस्तृत क्षेत्रात अथवा अंतरवर अनेक वेगवेगळ्या प्रकारच्या बदलूनसोडणे परिस्थिती असतात. याचाच परिवर्तनचा वैविध्यता असं म्हणतात. या, मुळीच साध्य येत. प्रत्येक प्रकारची परिस्थिती तिच्यातील वेगवेगळ्या वैशिष्ट्यांचे सजीवांच्या जालामुळे एकमेव असते. आपल्यामा गंधक जवळी असून जैववैविध्यता तिसरी परिस्थिती असते जवळी. जिथे अति पोषणद्वारे प्रचलित वन्यांचा तिथे उच्च आणि पोषणद्वारे यांच्या व्यावस्थापनाची इराकाक पर्याय तिची क्षमता जासा असून पारणामा सजीव सृष्टी अधिक समृद्ध राईल.

वनस्पती

उष्ण कटिबंधीय आशियातील वनस्पती वनस्पती नकारक आहे आतस्थ भावनेचे असून ते उष्ण कटिबंधीय वनावच्छिन्न प्रमुख वनस्पती आहे कारण उत्तर आर्क्टिक ज्वा लोकां फळ नसताना त्या लोकां वडा या झाडाचा फळ येताना म्हणूनच फळ हे प्रमुख असून असताना पक्षी व वानरजातीय प्राण्यांच्या वाढीस ते वृक्ष उत्तेजित होतात.

गोवत :-

वनस्पती कधीच सर्वात प्रथम दृश्य म्हणून गोवत गोवता वर आधारित अनेक प्रश्न जाणवून उद्भव निव्वारत करून असतात त्यांचे बरोबर नाकलीच्या स्वरुपात किटका किड देखील याच भाषे होत असते.

वृक्ष :-

कार्ती वृक्ष पान झडत असतात तर कार्ती वृक्ष सुरुवातीस असतात. यापेक्षा ताळुव्याच्या झाडांमध्ये उष्ण कटिबंधीय वातावरणात असल्याने पानझडी वृक्ष जास्त आढळते.

बाम्बू :-

बाम्बू हा सर्वात यंत्राने वाडणारा वृक्ष आहे याच्या पानांन वगवेगळे साहित्य बनवले जाते.

या पर्यावरणा मध्ये अनेक प्रकारच्या वनस्पती उपलब्ध आहे आणि या विषया आधारी आभ्यास करण.

किटक व किटकांचे प्रकार

किटक :-

किटक हा एखाद्या सजीवाच्या किंवा प्राण्याच्या मृत्यु नंतर त्याच्या शिरशेचे विघन याने त्याचे अणू म्हणून खातो व तब-याच ठिकाणी निर्मिती होत असते.

एखाद्या प्राण्याच्या मृत्यु झाल्या नंतर त्याच्या शरीरा मध्ये या किटकांची निर्मिती होत व त्या प्राण्याच्या मृत शरीराचे विघन होण्यास सुरुवात होत असते.

वनस्पती असो किंवा प्राणी यांच्या जो अणू म्हणून वापर करतो ते लथाऱ्या शरीरा मध्ये उज्या पेकी फक्त 10% उज्या त्यांच्या शरीरात जाते व 90% उज्या वातावरणात पसरते जेव्हा उज्या साखाडी ह्या मिश्रणा आभ्यास केल्यास उज्या समजून येते कि पाहिल्या ह्या पासून उज्या कमी कमी होत जाताना दिसते म्हणजे (गवता (वनस्पती) पासून नाकतीड्याला 100% उज्या पेकी फक्त 10% उज्या त्या पासून नमकते आणी बाकी उज्या (90%) वातावरणात पसरते. म्हणूनच या अणू साखळी मध्ये उज्या हि कोली होता जाते.

किटकाचे जास्त म्हणून प्रकार नाहीत पण ते किटक (सुद्धम) लहान स्वस्याचे असतात काही थोडे मोठे लागू उज्या स्वस्याचे सुद्धम आकाराचे किटक आडकतात.

प्राणी व प्राण्यांचे प्रकार

"प्राणी हा प्राणी म्हणून स्मरला.

आसूनही पुढे त्यांच्या मध्ये प्राणिव प्राणी व जंगल प्राणी असे दोन प्रकार पडतात.

प्राणिव प्राणी :- (Domestic Animals)

i) घोडा :-

घोडा प्राणी प्राणिव प्राण्यांमध्ये सर्वात वेगाने धावणारा प्राणी आहे. म्हणून घोड्यांचा या उपयोग प्रवास करण्यासाठी व सुरक्षा अन्वये म्हणून वापरलात येतो. घोड्यांचे मुख्य म्हणजे कुरमरा, तवत, चारा असे अन्वये घोड्यांचा दिले जाते. राजा महाराजांच्या काळा मध्ये राजा. सैनिक, घोड्यावर बसून प्रवास करत असत. आजच्या काळात महाराष्ट्र राज्यातील चापड्या तालुक्यात घोड्यांचे कृषी प्रमाण आढळते. व घोड्यांचे पांढरी तपकिरी, असे काळा रंग घोड्यांचे.

2) गाय, बैल, बकरी, गाढव :-

हे सर्व प्राणिव प्राणी आसून कुठल्या कुठल्या प्राणी आहे. यांच्या पासून दुग्धामिकाकडे जाते. हे सर्व प्राणी जरी दुग्ध जस्य असले तरी यांच्या मध्ये विविध प्रकार आहेत. हे सर्व आकाराने रंगाने आवाजा मध्ये दुग्धाचा चवी मध्ये यांच्यात विविधता आढळते येते.

3) बैल, गाढव :-

या प्राण्यांच्या उपयोगे शेतामध्ये केला जातो. तरी त्यांच्या आकारा मध्ये रंगी मध्ये मोठ्या प्रमाणात विविधता आढळते.

27 जंगली प्राणी :-

I खरगोश, मांजर, कुत्ता, खार, उंदर :-

जंगली प्राणी आहेत. हे जंगली, जंगलातील लहान वृक्षपात्र प्राणी आहेत. त्यांच्या मध्ये अनेक विविध आकाराचे प्राणी आहेत जसे खरगोश, खार, उंदर शाका प्राणी आहेत तर मांजर, कुत्ता (कोळी) हे मांसप्राणी प्राणी आहेत. त्यांच्या मध्ये शारीरिक रचनेमध्ये आकारामध्ये रंगामध्ये व त्यांच्या आवाजात मध्ये विविधता आढळून येत असते.

II हत्ती :-

हत्ती व शूरिन भक्षक असून हत्ती हे प्राणी शाकाहारी प्राणी आहेत. हत्ती व घोडा तांबुळ्या च्या मध्ये फार ठिकठिकाणी व आढळून येत असतो. तो प्राणी रचनेच्या असेल.

III कोळा, हरिण, माणूस, डवकर :-

हे प्राणी घोड्या तांबुळ्या च्या परिवारा मध्ये आढळून येतात त्यांच्या मध्ये विविधता आहे ते वेगवेगळे शारीरिक रचनेत असून आवाज, धावण्याच्या वेग आणी शरिराच्या रंग तर उच्चतर शिंग हे हरिण आणि डवकर यांचे आहेत आणि कोळा आणि माणूस यांचे शिंग नाही असले प्राण्या मध्ये विविधता असते.

वरील प्रमाणे प्राण्यांचे प्रकार आहेत.

निष्कर्ष

आपणारत हा प्रकल्प निहतांना
शुभ आणुं दे आता आपल्याच्या या प्रकल्पा
मुळे पर्यावरण म्हणजे पाणी; ते नेमके काय
आहे ते कळाले त्याच बरोबर हा प्रकल्प
करणाऱा असा अनुभव आता कि सृष्टीव
सृष्टीव म्हणून सारखे असले पण सृष्टीव
मध्य असणारा जिवितता म्हणजे जिवितता
आहे असं माहित झाले.

आपल्या चुपच्या मातृव्यातीक
क्षेत्रातानि पर्यावरण विषया माहित या
प्रकल्पा मुळे आम्हास माहित आता या बरोबर
आपणारत हे माहित झाले कि "जे काही
आपल्या भोवती असते ते सर्व काही म्हणजे
पर्यावरण होय"

आपणारत हा प्रकल्प आभ्यासून
किळ्यासाठी रगाच्या आभ्यास या यांचा
आभार आभार त्याच बरोबर पंक्ति
माहाविद्या लया या संस्थेने पर्यावरण (प्रकल्प)
आभ्यास आभारताने त्या बद्दल कि
आभार व्यक्त करतो.

शुभ वाट
Thank u

पंकज महाविद्यालय, चोपडा

जि. जळगांव.

-: प्रमाणपत्र :-

प्रमाणित करण्यात येते की,

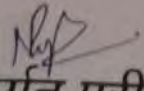
श्री / कु. / सौ. ~~मोनाली गुनाव घनगर~~

वर्ग :- एफ.वाय.बी.ए.

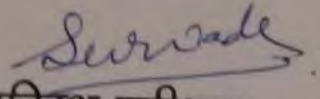
क्रमांक :- 89

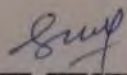
शैक्षणिक वर्ष :- 2016 - 2017

या विद्यार्थी/विद्यार्थीनीने उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाने ठरवून दिलेल्या नियमानुसार "पर्यावरण अभ्यास" या विषयातील प्रात्यक्षिके समाधानकारकरित्या पूर्ण केलेली आहेत.

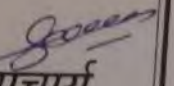

अंतर्गत परीक्षक

बहिस्थ परीक्षक

विषय प्राध्यापक

विभाग प्रमुख

प्राचार्य

पंकज महाविद्यालय, चोपडा
पिन 382490 जि. जळगांव

पंकज महाविद्यालय, चोपडा
जि. जळगांव.

-: प्रमाणपत्र :-

प्रमाणित करण्यात येते की,

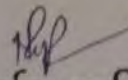
श्री / कु. / सौ. प्राडवी संगिता वैडू

वर्ग :- एफ.वाय.बी.ए.

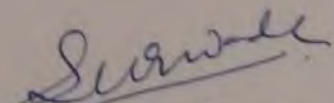
क्रमांक :- ११

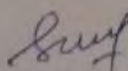
शैक्षणिक वर्ष :- २०१७-२०१८

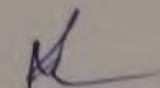
या विद्यार्थी / विद्यार्थीनीने उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाने ठरवून दिलेल्या नियमानुसार "पर्यावरण अभ्यास" या विषयातील प्रात्यक्षिके समाधानकारकरित्या पूर्ण केलेली आहेत.

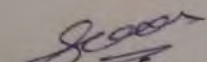

अंतर्गत परीक्षक

बहिस्थ परीक्षक

विषय प्राध्यापक

विभाग प्रमुख

प्राचार्य
प्राचार्य

पंकज महाविद्यालय, चोपडा
पिन ४२५१०७ जि. जळगांव

पंकज महाविद्यालय, चोपडा

जि. जळगांव.

-: प्रमाणपत्र :-

प्रमाणित करण्यात येते की,

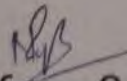
श्री / कु. / सौ. वारेला विठ्ठल धरमसिंग

वर्ग :- एफ.वाय.बी.ए.

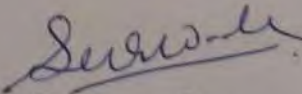
क्रमांक :- १५

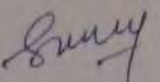
शैक्षणिक वर्ष :- २०१७ - २०१८

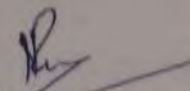
या विद्यार्थी/विद्यार्थीनीने उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाने ठरवून दिलेल्या नियमानुसार "पर्यावरण अभ्यास" या विषयातील प्रात्यक्षिके समाधानकारकरित्या पूर्ण केलेली आहेत.

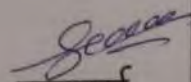

अंतर्गत परीक्षक

बहिस्थ परीक्षक

विषय प्राध्यापक

विभाग प्रमुख

प्राचार्य

पंकज कला महाविद्यालय, चोपडा
पिन ४२५१०७ जि. जळगांव

प्रस्तावना

पुर आणि अवर्षण हा नैसर्गिक आपती असून दोन्ही पजन्यामांनाही संबंधित आहेत. पुर ही आपती अती पजन्यांमुळे तर अवर्षण हे अत्यल्प किंवा पजन्या अभावाने निर्माण होवारी आपती आहे. या दोन्ही आपतींमुळे मानवी कुकुसान होवे. पुर ही नैसर्गिक आपती अतिवृष्टीशी संबंधित आहे. तर अवर्षण ही नैसर्गिक आपती प्रामुख्याने अल्प पजन्यांशी व पजन्यां भावशी संबंधित आहे. पजन्य सातसोपेक्ष कमी झाल्यास कोरप दुष्काळ पडतो. तर अतीजास्त पजन्यां झाल्यास ओला दुष्काळ पडतो. संबंधित पुर अतिवृष्टीचा परिणाम असून दुष्काळ अत्यात्म्या पजन्यांचा परिणाम आहे. जागातील सुमारे 1/3 क्षेत्रात पाण्याच्या दुर्भिक्षांमुळे दुष्काळ ही कायमची आपती निर्माण झाले आहे. पुरप्रमाणे दुष्काळाची इतिहास लाख जुना आहे. अवर्षण प्रक्षोभकाची दुष्काळ निर्माण होत असत. खिस्तपूर्व 436 मध्ये रोममध्ये अवर्षणांमुळे हजारो मानसो वसत्रिया मॉन्टाने भोषण दुष्काळ पडत होते 1860 मध्ये भारतात भोषण दुष्काळ एक कोटीच्यावर मानसो मृत्यांमुळे पडल्याची संज्ञा आहे 1983 पासून इथे भोषियामध्ये सतत दुष्काळी परिस्थिती आहे. थोडक्यात दुष्काळ पुढीलतीन विधीष्ट प्रवेष्टाती किंवा विधीष्ट कालखांडी मर्यादित असून सार्वत्रिक स्वाळपारी आपती आहे.

महापुर एक पृथिवीय आपत्ती *

पानी हे एक अत्यंत महत्वाचे व महापुर एक महत्वाचे व अत्यावश्यक आहे. नैसर्गिक संसाधन आहे. पाण्याशिवाय सजीवांचे जीवन अशक्य आहे. वाढत्या लोकसंख्येबरोबरच पाण्याची मागणीही वाढत आहे. मास दिवसेंदिवस महापुर वळील आणि पाण्याची कम तरता सर्वत्र जाणवत आहे. पानी हे पृथ्वीवरील एक अत्यंत आवश्यक आहे. पाण्याशिवाय सजीवांचे अस्तित्त्व शक्य नाही. मानव व इतर सजीवांना जगण्यासाठी पानी अत्यंत आवश्यक आहे. म्हणूनच पाण्यात जीवन, आपत्ती म्हणतात. मानवी शरीरातील एकत्रित मुख्य घटक पाण्यात आहे. पृथ्वीच्या पृष्ठभागाचा भाग पाण्याने व्यापलेला आहे परंतु उपयुक्त पाण्याचा साठा मात्र फारच कमी आहे. पृथ्वीवरील एकूण जलसाठ्यांपैकी सुमारे पानी खाद्य असून ते समुद्र महापुर सागर व उपसागरांमध्ये आहे. उर्वरित केवळ महासागर व गोंज्यास्वरूपात असून उपयुक्त आहे. परंतु त्या गोंज्या पाण्यापैकी सुमारे पानी थुवीत प्रदूषणात गाढलेल्या स्वरूपात असून उर्वरित कुठमीती नद्या पावे, मरोव, मुदा वातावरणात आहे. अग अतिशय एकूण पाण्यापैकी केवळ एकदोन पाणी काढले जाऊ शकते. थोडक्यांना पृथ्वीवरील एकूण पाण्यापैकी केवळ आहे.

* महापुर * *

महापुर ही सामान्यापणे साविकपजिन्याशी संबंधित आसलेले विनाशकारी नैसर्गिक आपत्ती आहे पृथ्वीच्या निर्मितीपासुन ही नैसर्गिक आपत्ती निर्मिती होत आली आहे पावसाळ्यात जागृतीस सक्ती नद्यांना कमी - अधिक - प्रमाणात महापुर येता परंतु ते नेहमीचा विखंडक घालत आले नाही. जागृतीस एकुलत क्षेत्राफळापैकी सुमारे ५%. क्षेत्र पुरमेदानादीनी व्यापारणे आहे. भारतात दरवर्षी कोणत्या ना कोणत्या तरी प्रदेशात महापुरांमुळे प्रचंड नुकसान होते. त्यातल्या त्यात उत्तर भारतात महापुराची शक्यता सर्वाधिक असते. कोसी, घागर, गंडकी, गंगी, रामगंगा, मेरु, गेमती, चामुंडा, नर्मदा, कृष्णा, ब्रह्मपुत्रा या नद्यांना जास्त प्रमाणात पुर येतात. जेव्हा अन्ध्रावधीत आती पजिन्य होऊन नदी पात्रात पाण्याचे प्रमाण एवढे होते ते पात्रात मावु शकत नाही. नद्या, सरोवरे किंवा समुद्र यांच्या जम्यातकीत होणाऱ्या लाव्याच्या वळिमुळे समीपतांमधी जममगां अलेमताच्या प्रदेशातील जमपातकी उदावणे याम पुर म्हणतात.

✓ The submergence of land not usually covered with water or an increase in the depth of water on land are only partially submerged through a temporary rise in river, lake or sea levels.
Jackie Smith

नद्यांना त्यांच्या पात्रात शेतानुन आती पजिन्यामुळे किंवा लफ वितकुन जाता पाणीपुरवठा होतो. त्यामुळे तिच्या दोन्ही काडांवरुन आपुलापुण्या प्रदेशात पाणी पडते तेंव्हा त्यास महापुर असे म्हणतात. हिमालय प्रदेश या राज्यांन या राज्यां सामावेश होतो

1) **भूतियुष्ठी :-** पृथ्वीवर पृथ्वीच्या वितरण मसलमान असुन काही प्रदेशांत सरासरीपेक्षा कमी, तर काही प्रदेशांत सरासरीपेक्षा अधिक पृथ्वीयुष्ठी होते. नद्यांच्या उगम क्षेत्रात किंवा त्यांच्या जमल्लोत क्षेत्रात आती पृथ्वीयुष्ठी नदीम पाण्यास पुरवठा प्रगंड प्रमाणात होतो. माझिकर म्चानक प्रगंड प्रमाणात आलेले पाणी नदीपात्रात माथु शकत नाही. त्यामुळे ते नदीच्या दोन्ही काठांपलून आजुबाजुच्या भागात पसरते क कधीही पाण्याखाली न जाणारा प्रदेश जममथ डोकन प्रगंड प्राणहमी व वितरणी होते. प्रामुख्याने हिमालयात उगम पावणाऱ्या सर्वत्र नद्यांना पावसाळ्यात महपुर येतात, राक मांदाजामुसार परवरी पावसाळ्यातील पाणी देशात सर्वत्र पसरविण्यास पाण्याची पातकी व फुट अत्र आलेले.

2) **हिमखंड व वितरण :-** ज्या नद्यांचे उगमस्थान अफगिस्तानास प्रादेशात आहे त्या नद्यांना पावसाळ आतिपृथ्वीयुष्ठी तर उमहाळ्यात अफ वितरणयामुळे महपुर येतात. गंगा, यमुना, बहाधुषा वा त्यांच्या उपनद्या, कोसी, गंडक, गोमाती या नद्यांना हिमालयातील अफ वितरण उमहाळ्यात पाण्याची प्रगंड पुरवठा डोकन महपुर येतात. कोसी व वदी. तर महपुरापाडी कुठ्याता आहे. कोसी नदी वारवार पाव वरकमुन अलाकार माजवते

बघांरी नागमोडी वळणे :- नदी सखना प्रदेशातुन वाहतांना तिच वळणे प्राप्त होतात. आठवा वळणावर एका काडाने गाळणे मंत्रगहेल असते त्या भागात काही डिकनी वली केनी जाते परंतु नदीम महपुर आत्म्यात तिची वहनक्षमता वाढनेली असल्यामुळे

ती लक, पूर्वीदिशा मागनि वाहु मगते. त्यामुळे
वळणादेखावेरमयांनया प्रदेखात. पसरते त्यामुळे ही
गुफलाग होते.

कुनामी नदी :- नद्यांच्या पात्रात गाळाने संग्रथन
नदी प्रवाहावेरोवळवे वाहुन आलेल्या गाळाने संग्रथन
तिच्या पात्रात व सुखाडी होते. काळ त्या डिकाणी
तिची वहनक्षमता खीण झालेली आले. गाळाने संग्रथन
आल्यामुळे नदीचे पात्र उथळ होते. साहजिकच नदीतील
पाणी पात्रात न भावल्यामुळे आपुवापुत्र्या प्रदेखात.
पलकन मह्युर येतात.

अत्याधिक नागरीकरण :- दिवसेदिवस नागरीकरणात
सुपाह्यात वाढ होते आहे. राहण्याच्या जागेचे प्रश्न
निमणि होत आहेत. त्यामुळे नद्या - नाल्यांच्या
काडेने आराव घालून वार्या केवचा जातात.
समुद्रकिनाऱ्याने आराव टाकून तेथेही होत आहेत.
त्यामुळे समुद्र भागे डट्टुन वलाही केवचा जातात.
नगातील केवचा नाल्यामध्ये टाकली जातो.
पावसाच्यापुर्वी नाल्यांची साफसई केली जाता नाही
साहजिकच आशा नद्या - नाल्यांची जमवहन सामन
कमी होऊन त्यातील पाणी आपुवापुत्र्या वार्यामध्ये
थिरन मोडे गुफलाग होत पावसाच्यात आशा
नद्या नाल्यांना मसपुर येऊन काडापरिन घरे वहन
जातात.

पूर माणि कारणे

*****

अवर्षी ही नैसर्गिक आपत्ती असुन पजन्यामा माशी संवाधित आहे. अतिजास्त पजेच्या व आती कमी पजेच्या आशा येव्ही स्थितीत अनुक्रमे मोल व कोरडा दुष्प्रक निमण होतो. पजेच्या फिती पडतो. चापेक्षा तो केव्हा व कुसा पडतो हेही महत्वाचे आहे. तसेच निरनिराळ्या देशांमध्ये अवर्षीची ल्याख्या वेगवेगळ्या प्रकारे केलेली आहे. त्यामुळे प्रत्येक देशात अवर्षीची काळमीमाता वेगवेगळ्या प्रकारे केले जाते. हवामान व जमनक यांच्या विखाड होण्याशीही जावावदार मानले जाते. याता. मानात.

दुष्काळाची काही कारणे खालीलप्रमाणे :- जंगलांची अभाव. हवामानशास्त्रानुसार कोणत्याही देशाच्या एकूण भौगोलिक क्षेत्राफळावैकी किमान 33% क्षेत्र जंगलखाली असणे आवश्यक असते. परंतु पृथ्वीवरील वरानता भाग हा सोसाड आहे. वनस्पती वाष्पीभावन क्रियेत सहच्यकती होतात. परंतु जो भागा सोसाड आसातो त्या भागात वाष्पीभावन वेग कमी असतो शिवाय जमिनीतीके, मोलवा वनस्पतीले अन्वधदन नसल्यामुळेच कमी आलेले असतो. परिणामत. वालावाणा वाष्पाता पुरवडा होत. नसल्यामुळे हवा कोरडी राहते. त्यामुळे पावसाचा अभाव.

उद्द :- वाष्पवैकी प्रदेश कमी होते व जमिनीतील मोलवा कमी होऊन शुष्क वाढते. सुपक पतकी खाली जाते. वाष्पवैकीकालास जालवा मिळते.

कोसकलात, अमकनदा, तिरता, मागीरची, या नद्यांच्या खोऱ्यात मधापुर अनेकदा मधापुर आले होते म. आहेत.

मधापुर नदीकाठावरील धाज, केरकरा प्रावाहाबरोबर सध्यात वाहून गेला जातो. त्यामुळे फराज्याची विमळेवार लागून परिसर स्वच्छ होतो.

मधापुर नद्यांच्या दोन्ही काठावर पुरमैदानाची निर्मिती होतो. मागीर पुरमैदाने लुपीक व उपयुक्त असतात. नदीकाठावरील खान - खळो, खडे, मधापुर वेळी

मळम मिळतात त्यामुळे त्या प्रदेशात सखामीकरण होते. मधापुर पाणी विस्तृत प्रदेशात पसरते. त्यावेळी खरे आणि पाणी जातिनील मुले त्यांना कायदा मुजक पातळी अंवावण्यास होतो.

पाणीवाचा विकासकामांत अडथळे, सामाजिक अडथळा त्यामांत, पुनर्वसामाची प्रश्ना सोडवणाऱ्यांकु उपायासाठी खर्च वाढ आहे। सध्या निर्मिती होताना.

उपाय :- महापुर ही बहुतांशी गैलार्मिक आपत्ती
आलमचाचामुळे ती पुर्णतः थांबविणे मागवारा शक्य
नाही परंतु पुरानी तीव्रता कमी करून पुरामुळे होवारे
शावधानी व वितरणी हाक्या येऊ शकते. चासंदमति
व्याप्तीमप्रमाणे काही उपायाजोजना करता येऊ शकतात.

1) पावसाचे पाणी मोठ्या प्रमाणा वाहूनल जाते.
ते जमिनीत मुरविनीत मुरविणांचाही व वाहत्या
पाण्याचा वेग कमी करायची महान वांध घालावेत.
नद्यांना अलमोली वरून खोदुन नदीप्रापह लक वाडु
शक्यी न्याही ज्यावता कारणी. वांवार महापुर
येवाज्या नद्यांवर शिकडिकाणी घरणे वांधापीता तपेन
मुळ्या नदीच्या उपनद्यांवरही वांधा घालवेत.

येणेकरून नदीपात्रा पाळ्याचे प्रमाणात प्रगंड वाढ
होवारा नाही व पुरानी तीव्रता कमी होऊ शक्यी.

नद्यांच्या पात्रातील पाणी आलमच्यांच्या शाखांच्याने
इतरत्र वळवुन जलविनन केमशी नदीपात्रात पाळ्याचे
प्रमाण कमी होऊन मळपु निघाविले करता येईल.

जामाही वाहणाज्या नद्यां डगामी नद्यांना जोडुन
पाळ्याचे सर्वत्र वितरण केले जावे. चामुळे महापुर
निघंमण होईल. परंतु त्यावेळीवर पाळपाची
कामातलां मलागाचा प्रदेवाता. पाणीपुराडावडा
करणे शक्य होईल

नद्यांच्या जलज्जोत प्रदेवानात जलभापांची निर्मिती
केमचास नद्यांना होवारा पाणी पुरायडा कमी करता
येईल. सतलपे नदीवरील भाकानागवारा
महानदीवरील शिवाकुड घाटा, चामोड नदी चोरे
परिचोजना तापी नदीवरील महापुर आली म्हाशेती.

वामाची वाहणाच्या नद्या हुंगापी नद्यांना जोडून
पाण्याचे सफत वितरण केले जावे. चामुके महापुर नियंत्रण
होईल परंतु त्याचोबरोच पाण्याची कमालता
आसणाच्या प्रदेशात पाणीपूरवडा करणे आवश्यक होईल
इयामान खात्यामार्फत पुरवी पुवळिमान फळन त्यासंबंधीची
सुचना प्रामाणधपोप्राे जनतेपर्यंत पोहचवावी.
भारतात केंद्रीय जल आयोगाच्या माध्यमातून अनेक
नाद्यांच्या बाब्याता या प्रकारचा पुवळिमान केंद्रीय
मिमित केलेली आहे. आज. भारतात 157 पेक्षा
आधिक पुवळिमान केंद्रे कार्यात आहेत.

पंकज महाविद्यालय, चोपडा

जि. जळगांव.

-: प्रमाणपत्र :-

प्रमाणित करण्यात येते की,

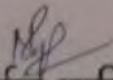
श्री / कु. / सौ. --- मिल --- सुमन --- शतिलाल ---

वर्ग :- एफ.वाय.बी.ए.

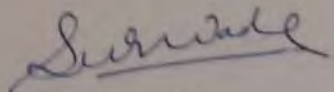
क्रमांक :- 81

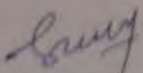
शैक्षणिक वर्ष :- 2017-2018

या विद्यार्थी/विद्यार्थीनीने उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाने ठरवून दिलेल्या नियमानुसार "पर्यावरण अभ्यास" या विषयातील प्रात्यक्षिके समाधानकारकरित्या पूर्ण केलेली आहेत.

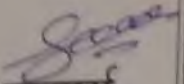

अंतर्गत परीक्षक

बहिस्थ परीक्षक

विषय प्राध्यापक

विभाग प्रमुख

प्राचार्य

पंकज महाविद्यालय, चोपडा
पिन 382490 जि. जळगांव

पंकज महाविद्यालय, चोपडा

जि. जळगांव.

-: प्रमाणपत्र :-

प्रमाणित करण्यात येते की,

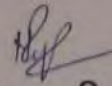
श्री / कु. / सौ. रतिनाम शेखे कोळी

वर्ग :- एफ.वाय.बी.ए.

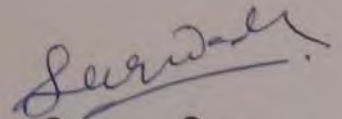
क्रमांक :- 71

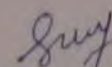
शैक्षणिक वर्ष :- 2017-2018

या विद्यार्थी/विद्यार्थीनीने उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाने ठरवून दिलेल्या नियमानुसार "पर्यावरण अभ्यास" या विषयातील प्रात्यक्षिके समाधानकारकरित्या पूर्ण केलेली आहेत.

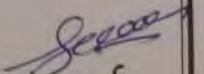

अंतर्गत परीक्षक

बहिस्थ परीक्षक

विषय प्राध्यापक

विभाग प्रमुख

प्राचार्य
प्राचार्य

पंकज कला महाविद्यालय, चोपडा
पिन ४२५१०७ जि. जळगांव

पंकज महाविद्यालय, चोपडा
जि. जळगांव.

-: प्रमाणपत्र :-

प्रमाणित करण्यात येते की,

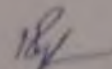
श्री / कु. / सौ. ~~वैशाली सुकाम कोळी~~-----

वर्ग :- एफ.वाय.बी.ए.

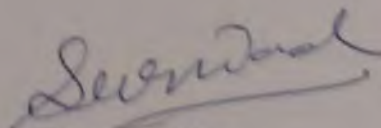
क्रमांक :- 66

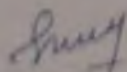
शैक्षणिक वर्ष :- २०१७ - २०१८

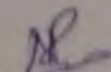
या विद्यार्थी / विद्यार्थीनीने उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाने ठरवून दिलेल्या
नियमानुसार "पर्यावरण अभ्यास" या विषयातील प्रात्यक्षिके
समाधानकारकरित्या पूर्ण केलेली आहेत.

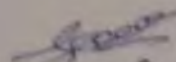

अंतर्गत परीक्षक

बहिस्थ परीक्षक

विषय प्राध्यापक

विभाग प्रमुख

प्राचार्य
प्राचार्य

पंकज कला महाविद्यालय, चोपडा
पिन ४२५१०७ जि. जळगांव

नावः- वैशाली सुकाम कोठी
कॉलेज :- पंकज महाविद्यालय चोपडा
रोल नं. 66

विषय :- पर्यावरण

सागर्दिक शिक्षक :- अनंश पाटील सर

वर्ग :- F.Y.B.A

‘महापुर’ एक पर्यावर-
णीय आपत्ती

2006 मध्ये चोपडा

शहरातील रत्नावती

नदीचा महापुर

* अनुक्रमणिका *

महापुर, एक पर्यावरणीय आपत्ती २००६ मध्ये चोपडा
शहरातील रत्नावती नदीचा महापुर

१. प्रस्तावना
२. सादरीकरण
३. कारणे
४. परिणाम
५. उपाय
६. व्यवस्थापन
७. निष्कर्ष

★ प्रस्तावना ★

'महापुर' ही सामान्यपणे अतिपर्जन्याशी संबंधित असलेली विनाशकारी नैसर्गिक आपत्ती आहे. पृथ्वीच्या निम्निपायसु ही नैसर्गिक आपत्ती निर्माण होत आली आहे. पावसाळ्यात जगातील सर्व नद्यांना कमी-अधिक प्रमाणाने पुर येतात. भारतात दरवर्षी कोणत्या ना कोणत्या तरी प्रदेशात महापुरामुळे प्रचंड नुकसान होते. जेव्हा अल्पावधीत अती पर्जन्य होऊन नदी पात्रात पाण्याचे प्रमाण मुक्द वाढते की ते पात्रात सापू शकत नाही अशावेळी तिच्या दोन्ही काठाने आजूबाजूच्या प्रदेशात दुरपर पाणी पसरते तेव्हा त्या परिस्थितीस पुर असे म्हणतात.

२००६ मध्ये चोपडा शहरात वाहत असलेली रत्नापती नदीला प्रचंड महापुर आला. त्यात ही नदी दुयळी वाहत असल्यामुळे दोन्ही काठवावऱ्या लोकांना रस्ते बंद आले त्यात सर्वत्र हाहाकार उडला. लोकांची घरे, गुरे, पक्षी, लोक पाण्याचीबत वाहून गेले. ह्या नदीला सर्वसाधारणपणे पावसाळ्यात महापुर येण्याची शक्यता असते. भारताच्या संदर्भात सर्वसाधारणपणे जून, जुलै व ऑगस्ट या महिन्यांमध्ये नद्यांना पुर येतात.

"नद्या, सरोवरे किंवा समुद्र यांच्या जलपातळीत होणाऱ्या नात्पुरत्या वाढीमुळे समोवतालच्या जलमग्न झालेल्या प्रदेशातील जलपातळी उंचावणे याला पुर म्हणतात".

FLOOD

बाढ़

.1,9426937388,9427604104

Rs. 06.00

CLOUD BURST

बादल फटना

Ahmedabad - 08

Contact : 079-2545464

SNOW FALL

हिमपात

સુધી-સુધી પ વિચારણા

સુધી-સુધી વિચાર સુધી-સુધી વિચાર
સુધી-સુધી વિચાર સુધી-સુધી વિચાર
સુધી-સુધી વિચાર સુધી-સુધી વિચાર
સુધી-સુધી વિચાર સુધી-સુધી વિચાર

DROUGHT

અકાલ

Published By : United Map Service Maninagar

TSUNAMI

सुनामी

★ निष्कर्ष ★

चोपडा शहरात २००६ मध्ये महापूर येणे ही मानवनिर्मित तसेच नैसर्गिक देखील आपत्ती असल्यामुळे ह्या समस्येला मानवालाच तोंड द्यावे लागले. त्याचे दुष्परिणाम देखील ओगावे लागले. या-साठी महापूर कसा थांबेल यासाठी प्रयत्न करणे आवश्यक आहे. मानवनिर्मित महापुराचे दुष्परिणाम कोणकोणते आहेत. या दुष्परिणामांच्या बद्दी पडल्यामाधीच महापूर थांबविण्यासाठी प्रत्येक व्यक्तीला सहज शक्य अशा उपाययोजना करणे आवश्यक आहे.

महापूर कमी करण्यासाठी लोकांनी चोपडा शहरातील अत्याधुनिकीकरण तसेच नागरीकरणे थांबवणे महत्वाचे आहे. हा प्रकल्प करतांना असा निष्कर्ष निघाला की महापुराचे कारणे परिणाम यांचे समाजापर काय परिणाम होतात लक्षात आले. मुपेकेच नव्हे तर महापुरापर कशा प्रकारे नियंत्रण आणायला पाहिजे हे लक्षात येते. महापुराचे दुष्परिणाम अनुभवायला मिळतात.

अशा प्रकारे हा प्रकल्प करतांना निष्कर्ष निघतो.

पंकज महाविद्यालय, चोपडा

जि. जळगांव.

-: प्रमाणपत्र :-

प्रमाणित करण्यात येते की,

श्री / कु. / सौ. टाकरे कामल वासुदेव

वर्ग :- एफ.वाय.बी.ए.

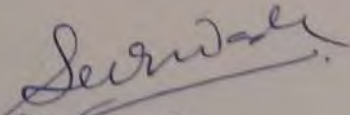
क्रमांक :- 106

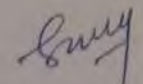
शैक्षणिक वर्ष :- 2017 - 2018

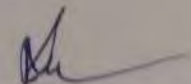
या विद्यार्थी/विद्यार्थीनीने उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाने ठरवून दिलेल्या नियमानुसार "पर्यावरण अभ्यास" या विषयातील प्रात्यक्षिके समाधानकारकरित्या पूर्ण केलेली आहेत.

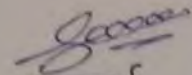

अंतर्गत परीक्षक

बहिस्थ परीक्षक

विषय प्राध्यापक

विभाग प्रमुख

प्राचार्य
प्राचार्य

पंकज महाविद्यालय, चोपडा
पिन 424907 जि. जळगांव

पंकज महाविद्यालय, चोपडा

जि. जळगांव.

-: प्रमाणपत्र :-

प्रमाणित करण्यात येते की,

श्री / कु. / सौ. ~~धनश्री नगवान~~ ~~प्रति~~

वर्ग :- एफ.वाय.बी.ए.

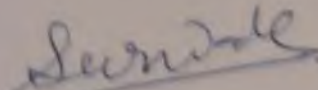
क्रमांक :- ~~100~~ 102

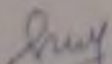
शैक्षणिक वर्ष :- २०१७-२०१८

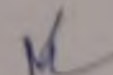
या विद्यार्थी / विद्यार्थीनीने उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाने ठरवून दिलेल्या नियमानुसार "पर्यावरण अभ्यास" या विषयातील प्रात्यक्षिके समाधानकारकरित्या पूर्ण केलेली आहेत.

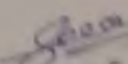

अंतर्गत परीक्षक

बहिस्थ परीक्षक

विषय प्राध्यापक

विभाग प्रमुख

प्राचार्य
प्राचार्य

पंकज महाविद्यालय, चोपडा
पिन ४२५१०७ जि. जळगांव

पंकज महाविद्यालय, चोपडा
जि. जळगांव.

-: प्रमाणपत्र :-

प्रमाणित करण्यात येते की,

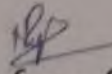
श्री/ कु. / सौ. आकाश एकनाथ साठुके

वर्ग :- एफ.वाय.बी.ए.

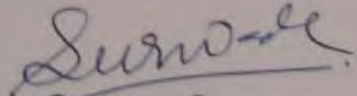
क्रमांक :- 114

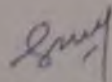
शैक्षणिक वर्ष :- 2017 - 2018

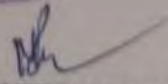
या विद्यार्थी/विद्यार्थीनीने उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाने ठरवून दिलेल्या
नियमानुसार "पर्यावरण अभ्यास" या विषयातील प्रात्यक्षिके
समाधानकारकरित्या पूर्ण केलेली आहेत.

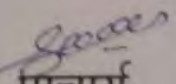

अंतर्गत परीक्षक

बहिस्थ परीक्षक

विषय प्राध्यापक

विभाग प्रमुख

प्राचार्य
प्राचार्य

पंकज कला महाविद्यालय, चोपडा
पिन 424908 जि. जळगांव

पंकज महाविद्यालय, चोपडा
जि. जळगांव.

-: प्रमाणपत्र :-

प्रमाणित करण्यात येते की,

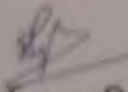
श्री / कु. / सौ. धाकरा अहेप्र हरदास

वर्ग :- एफ.वाय.बी.ए.

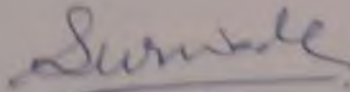
क्रमांक :- 116

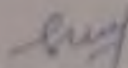
शैक्षणिक वर्ष :- २०१७- २०१८

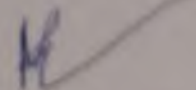
या विद्यार्थी /विद्यार्थीनीने उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाने ठरवून दिलेल्या नियमानुसार "पर्यावरण अभ्यास" या विषयातील प्रात्यक्षिके समाधानकारकरित्या पुर्ण केलेली आहेत.

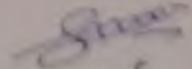

अंतर्गत परीक्षक

बहिस्थ परीक्षक

विषय प्राध्यापक

विभाग प्रमुख

प्राचार्य
प्राचार्य

पंकज महाविद्यालय, चोपडा
पिन ४२५१०७ जि. जळगांव

पंकज महाविद्यालय, चोपडा

जि. जळगांव.

-: प्रमाणपत्र :-

प्रमाणित करण्यात येते की,

श्री / कु. / सौ. - पाटील वसुंधरा जितेंद्र

वर्ग :- एफ. वाय. बी. ए.

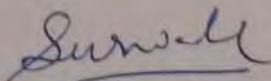
क्रमांक :- 52

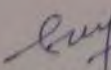
शैक्षणिक वर्ष :- 2017 - 2018

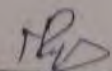
या विद्यार्थी / विद्यार्थीनीने उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाने ठरवून दिलेल्या नियमानुसार "पर्यावरण अभ्यास" या विषयातील प्रात्यक्षिके समाधानकारकरित्या पूर्ण केलेली आहेत.

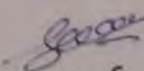

अंतर्गत परीक्षक

बहिस्थ परीक्षक

विषय प्राध्यापक

विभाग प्रमुख

प्राचार्य
प्राचार्य

पंकज महाविद्यालय, चोपडा
पिन 424909 जि. जळगांव

पंकज महाविद्यालय, चोपडा

जि. जळगांव.

-: प्रमाणपत्र :-

प्रमाणित करण्यात येते की,

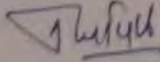
श्री / कु. / सौ. पावना नाना वेल्या

वर्ग :- एफ.वाय.बी.ए.

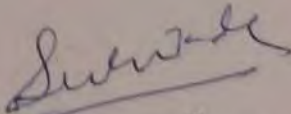
क्रमांक :- 27

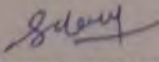
शैक्षणिक वर्ष :- २०१७ २०१८.

या विद्यार्थी/विद्यार्थीनीने उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाने ठरवून दिलेल्या नियमानुसार "पर्यावरण अभ्यास" या विषयातील प्रात्यक्षिके समाधानकारकरित्या पूर्ण केलेली आहेत.

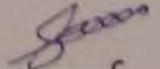

अंतर्गत परीक्षक

बहिस्थ परीक्षक

विषय प्राध्यापक

विभाग प्रमुख

प्राचार्य

पंकज कला महाविद्यालय, चोपडा,
पिन ४२५९०७ जि. जळगांव

पंकज महाविद्यालय, चोपडा
जि. जळगांव.

-: प्रमाणपत्र :-

प्रमाणित करण्यात येते की,

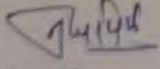
श्री / कु. / सौ. ~~सुवर्णा कनहाकर कोली~~

वर्ग :- एफ.वाय.बी.ए.

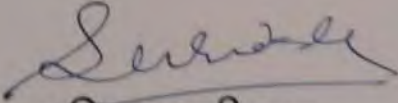
क्रमांक :- 189

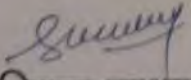
शैक्षणिक वर्ष :- 2017-2018

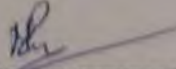
या विद्यार्थी/विद्यार्थीनीने उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाने ठरवून दिलेल्या नियमानुसार "पर्यावरण अभ्यास" या विषयातील प्रात्यक्षिके समाधानकारकरित्या पूर्ण केलेली आहेत.

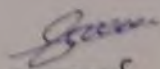

अंतर्गत परीक्षक

बहिस्थ परीक्षक

विषय प्राध्यापक

विभाग प्रमुख

प्राचार्य
प्राचार्य

पंकज कला महाविद्यालय, चोपडा
पिन. 3824906 जि. जळगांव

पंकज महाविद्यालय, चोपडा

जि. जळगांव.

-: प्रमाणपत्र :-

प्रमाणित करण्यात येते की,

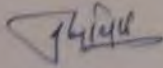
श्री / कु. / सौ. ~~सनिधा गोपाल वाळुंखे~~

वर्ग :- एफ. वाय. बी. ए.

क्रमांक :- 172

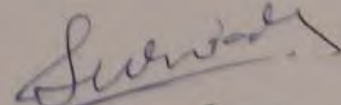
शैक्षणिक वर्ष :- 2017 - 2018

या विद्यार्थी / विद्यार्थीनीने उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाने ठरवून दिलेल्या नियमानुसार "पर्यावरण अभ्यास" या विषयातील प्रात्यक्षिके समाधानकारकरित्या पूर्ण केलेली आहेत.

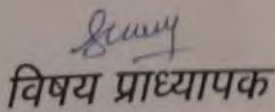

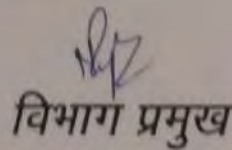
अंतर्गत परीक्षक

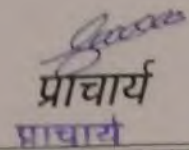

बहिस्थ परीक्षक

विषय प्राध्यापक

विभाग प्रमुख

प्राचार्य

पंकज कला महाविद्यालय, चोपडा
पिन. 375400 जि. जळगांव

पंकज महाविद्यालय, चोपडा

जि. जळगांव.

-: प्रमाणपत्र :-

प्रमाणित करण्यात येते की,

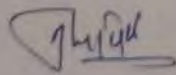
श्री / कु. / सौ. --- चेतन फाडू माळी -----

वर्ग :- एफ.वाय.बी.ए.

क्रमांक :- 229

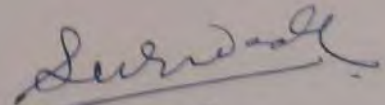
शैक्षणिक वर्ष :- 2017-2018

या विद्यार्थी / विद्यार्थीनीने उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाने ठरवून दिलेल्या नियमानुसार "पर्यावरण अभ्यास" या विषयातील प्रात्यक्षिके समाधानकारकरित्या पूर्ण केलेली आहेत.

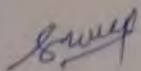

अंतर्गत परीक्षक

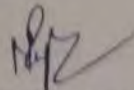

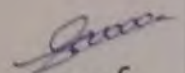
बहिस्थ परीक्षक

विषय प्राध्यापक

विभाग प्रमुख

प्राचार्य

प्राचार्य

पंकज कला महाविद्यालय, चोपडा
पिन. 325406 जि. जळगांव

पंकज महाविद्यालय, चोपडा

जि. जळगांव.

-: प्रमाणपत्र :-

प्रमाणित करण्यात येते की,

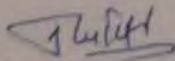
श्री/ कु. / सौ. कोळी कुणाल राजेंद्र

वर्ग :- एफ. वाय. बी. ए.

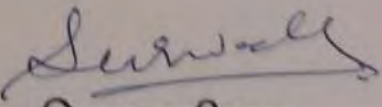
क्रमांक :- 152

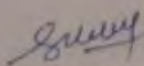
शैक्षणिक वर्ष :- 2017-2018

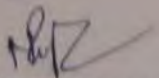
या विद्यार्थी/विद्यार्थीनीने उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाने ठरवून दिलेल्या नियमानुसार "पर्यावरण अभ्यास" या विषयातील प्रात्यक्षिके समाधानकारकरित्या पूर्ण केलेली आहेत.

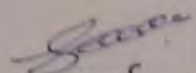

अंतर्गत परीक्षक

बहिस्थ परीक्षक

विषय प्राध्यापक

विभाग प्रमुख

प्राचार्य

पंकज कला महाविद्यालय, चोपडा
पिन. ४२५१०७ जि. जळगांव

पंकज महाविद्यालय, चोपडा

जि. जळगांव.

-: प्रमाणपत्र :-

प्रमाणित करण्यात येते की,

श्री / कु. / सौ. प्रदिप वसंत धनगरे

वर्ग :- एफ.वाय.बी.ए.

क्रमांक :- 152

शैक्षणिक वर्ष :- 2017-2018

या विद्यार्थी/विद्यार्थीनीने उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाने ठरवून दिलेल्या नियमानुसार "पर्यावरण अभ्यास" या विषयातील प्रात्यक्षिके समाधानकारकरित्या पूर्ण केलेली आहेत.

प्रदिप
अंतर्गत परीक्षक

Sunil
बहिस्थ परीक्षक

Pradip
विषय प्राध्यापक

Pradip
विभाग प्रमुख

Pradip
प्राचार्य

पंकज महाविद्यालय, चोपडा
पिन ४२५१०७ जि. जळगांव

पंकज महाविद्यालय, चोपडा
जि. जळगांव.

-: प्रमाणपत्र :-

प्रमाणित करण्यात येते की,

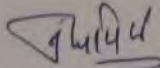
श्री / कु. / सौ. ~~स्मिता~~ ~~पंडित~~ ~~पद्मिनी~~-----

वर्ग :- एफ.वाय.बी.ए.

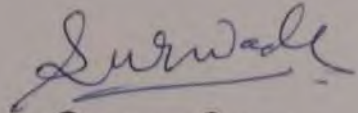
क्रमांक :- 233

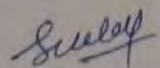
शैक्षणिक वर्ष :- २०१७-२०१८

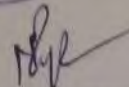
या विद्यार्थी/विद्यार्थीनीने उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाने ठरवून दिलेल्या
नियमानुसार **"पर्यावरण अभ्यास"** या विषयातील प्रात्यक्षिके
समाधानकारकरित्या पूर्ण केलेली आहेत.

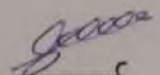

अंतर्गत परीक्षक

बहिस्थ परीक्षक

विषय प्राध्यापक

विभाग प्रमुख

प्राचार्य

पंकज महाविद्यालय, चोपडा
पिन ४२५१०७ जि. जळगांव

पंकज महाविद्यालय, चोपडा

जि. जळगांव.

-: प्रमाणपत्र :-

प्रमाणित करण्यात येते की,

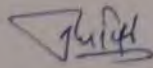
श्री / कु. / सौ. ~~निखिल~~ कमलाफर कोटी

वर्ग :- एफ. वाय. बी. ए.

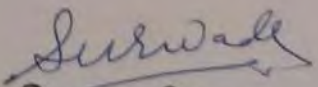
क्रमांक :- ~~214~~ Roll No: 214

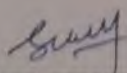
शैक्षणिक वर्ष :- 2017 - 2018

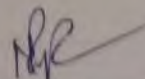
या विद्यार्थी / विद्यार्थीनीने उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाने ठरवून दिलेल्या नियमानुसार "पर्यावरण अभ्यास" या विषयातील प्रात्यक्षिके समाधानकारक रित्या पूर्ण केलेली आहेत.

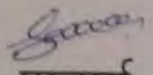

अंतर्गत परीक्षक

बहिस्थ परीक्षक

विषय प्राध्यापक

विभाग प्रमुख

प्राचार्य

पंकज कला महाविद्यालय, चोपडा
पिन ४२५१०७ जि. जळगांव

पंकज महाविद्यालय, चोपडा
जि. जळगांव.

-: प्रमाणपत्र :-

प्रमाणित करण्यात येते की,

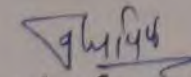
श्री / कु. / सौ. ~~मंत्रालाल भगवान सपकोळे~~

वर्ग :- एफ.वाय.बी.ए.

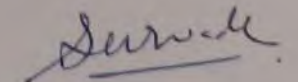
क्रमांक :- 159

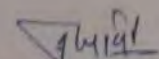
शैक्षणिक वर्ष :- 2017-2018

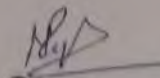
या विद्यार्थी/विद्यार्थीनीने उत्तर महाराष्ट्र विद्यापीठाने ठरवून दिलेल्या नियमानुसार "पर्यावरण अभ्यास" या विषयातील प्रात्यक्षिके समाधानकारकरित्या पूर्ण केलेली आहेत.

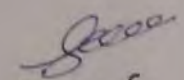

अंतर्गत परीक्षक

बहिस्थ परीक्षक

विषय प्राध्यापक

विभाग प्रमुख

प्राचार्य

प्राचार्य

पंकज कला महाविद्यालय, चोपडा
पिन ४२५९०७ जि. जळगांव